

ANÀLISI ECONÒMICA I RECURSOS NO RENOVABLES

Joaquim Solà i Solà

IBERCA
IBERCA
IBERCA
IBERCA
IBERCA

recursos els costos fixes acostumen a ser bastant elevats en relació als variables, fins que els preus no experimenten un fort retrocés no es procedeix al tancament de les explotacions, pel que en una situació competitiva, el marge de fluctuació dels preus entre el nivell "sostre", en el que tenen lloc les substitucions, i el nivell "terra", en el que els tancaments són inevitables, presenta una major amplitud en el cas dels recursos no renovables que per a la majoria de sectors industrials. El resultat de l'anacronia entre el comportament de la producció i la demanda a curt termini és que la seva igualtat només té lloc de manera casual i els mercats competitius de recursos no renovables es caracteritzen per una recerca continuada -i impossible- de situacions d'equilibri, amb uns preus que fluctuen de manera permanent per clarejar el mercat.

Quan les formes de mercat (o les formes transaccionals) canvien, també ho fa la formació dels preus. És el que succeeix en els "mercats de preus administrats". Aquesta configuració correspon a una situació de poder de mercat pel costat de l'oferta i les transaccions es vehiculen mitjançant contractes a llarg termini que doten d'estabilitat a la relació entre productors i utilitzadors, pel que les fluctuacions dels preus també són menys accentuades. En aquests mercats el grau de rivalitat entre empreses per la via dels preus és menor, i àdhuc, poden tenir lloc pràctiques col·lusives per maximitzar els beneficis a llarg termini, la qual cosa requereix evitar la penetració en el mercat de recursos alternatius. D'altra banda, mentre els mercats competitius sempre es buiden -la incògnita és a quin preu-, els mercats de preus administrats no necessàriament ho fan. En la fase expansiva, quan la demanda excedeix la capacitat de producció, aquella pot estar subjecte a racionament (per dilatar els lliuraments en el temps, afavorir els utilitzadors habituals), mentre en la conjuntura recessiva, quan l'oferta excedeix a la demanda, el resultat és una restricció de la producció i/o una acumulació d'estocs.

En la pràctica, els mercats normalment presenten configuracions mixtes, en les que el predomini d'una determinada estructura pel costat de l'oferta es completa amb un subconjunt d'empreses que actuen en condicions diferents, i el cas més habitual en els recursos no renovables és la presència d'oligopolis amb un grup marginal competitiu. En aquesta configuració les empreses de cada grup s'enfronten a funcions de demanda singulars i la seva estratègia també és distinta, pel que els resultats del mercat difereixen dels casos

anteriors. El més remarcable és que aquesta configuració pot donar lloc a una estabilització dels preus, que s'esdevé si s'acompleixen dues condicions. La primera és que les empreses preu-acceptants (que constitueixen el grup marginal competitiu), no puguin augmentar les vendes de manera continuada a un preu inferior al que han fixat les grans empreses. Si això succeís, els productors oligopolístics perdrien una part important de la seva quota (i poder) de mercat i la configuració de l'oferta esdevindria íntegrament competitiva, el que condueix a una inestabilitat permanent dels preus. La segona condició és que la capacitat de producció del segment oligopolístic no es trobi saturada, doncs en una situació de plena capacitat els preus podrien augmentar contínuament davant de la impossibilitat dels productors oligopolístics d'abastir tota la demanda. Això indica que en la pràctica l'estabilitat dels preus requereix de l'existència d'un grup de productors compensadors amb poder de mercat que actuïn de manera conjunta i adaptin voluntàriament l'oferta a la demanda per mantenir el control del mercat, la qual cosa requereix mantenir una certa capacitat excedentària.

Les anàlisi empíriques sobre el manteniment d'un excés de capacitat no són gaire nombroses i es refereixen sobretot als minerals no combustibles, pel que és quelcom arriscat pronunciar-se de manera concloent. Dins d'aquestes limitacions, l'evidència disponible suggereix que en situacions de poder de mercat l'existència d'un excés de capacitat estratègic ha influït directament en el major control sobre els preus exercit per les empreses.

El comportament dels preus en el curt termini depèn, doncs, de l'estructura de mercat i en el cas dels recursos no renovables aquesta estructura està determinada principalment per cinc factors enfront dels quals els diferents actors (països hostes, empreses explotadores, empreses utilitzadores) adopten un posicionament concret. Aquests factors són les característiques de la demanda, l'escassetat relativa dels recursos, la seva concentració geogràfica, la localització específica dels recursos i la incidència de la seva fixació a l'espai i la tecnologia d'extracció i transformació. Els efectes d'aquest darrer factor, al seu torn, es manifesten mitjançant tres elements que influeixen en l'estructura de mercat per la via de les barreres d'entrada: les patents en la tecnologia de procés, les economies d'escala en la producció i el transport i la inversió específica del producte i amb costos enfonsats.

L'estructura de mercat dels recursos naturals és una conseqüència de la importància relativa que tenen aquests factors i la manera com interactuen entre ells. Així, una situació en la que coexisteixin una elevada escassetat de recursos, una acusada concentració geogràfica, fortes barreres d'entrada i una demanda inelàstica, tindria com a resultat una configuració caracteritzada per la presència de grans companyies explotadores (presumiblement amb un considerable poder de mercat), una implicació directa dels estats consumidors per assegurar-se un subministre estable i els intents dels estats perifèrics per capturar una part important de les rendes: és el cas de l'alumini i el níquel. Modificacions en alguns d'aquests factors comporten canvis en l'estructura del mercat. Si, per exemple, es mantenen els trets que acabem d'exposar però la demanda esdevé elàstica, el mercat tendirà a presentar una configuració com l'anterior llevat en un punt: en la nova situació és menys probable que tingui lloc una implicació directa dels països consumidors (és el cas del coure i l'estany). En general, quan es relaxa el comportament de les variables estratègiques l'estructura de mercat tendeix a atomitzar-se i els preus s'esmoreixen. Si es manté la situació inicial però les barreres tecnològiques a l'entrada són petites, augmenta el nombre d'empreses participants i es redueix el seu poder de mercat, però persisteix la presència activa dels països consumidors (és el que succeeix amb el petroli i el ferro, per exemple). Si, a més, la demanda és elàstica, l'estructura de mercat esdevindrà més competitiva i l'increment en el nombre d'empreses es combinarà amb una feble presència directa dels estats consumidors i una pressió a la baixa dels preus, com succeeix amb el carbó.

Enfront de les oscil·lacions que presenten els preus dels recursos no renovables a curt termini, l'evidència disponible sobre l'evolució dels preus a llarg termini indica que la seva tendència presenta una uniformitat: els preus experimenten una evolució similar en el temps (en forma d'U) i l'únic que canvia entre recursos és l'amplitud de les diferents fases -decreixement, inflexió/aplanament i creixement- que configuren aquesta tendència. Tanmateix, l'anàlisi del "llarg termini" en el cas dels recursos no renovables té una utilitat relativa. La vida útil d'aquests recursos és normalment tan dilatada que la identificació de la seva tendència -i dels factors subjacents- és insuficient per captar els principals factors en la determinació dels preus. Això fa necessari traslladar l'anàlisi a períodes més curts, en els

que operen factors que actuen com un "soroll blanc" en el llarg termini però que influeixen directament en els moviments dels preus. L'anàlisi en el mig termini sembla el més indicat pels avantatges que presenta: permet aïllar les oscil·lacions cícliques pòpies del curt termini així com captar aquells factors que afecten d'una manera estable els preus dels recursos a banda de les forces subjacents que operen en el llarg termini i que es redueixen a dos elements (el canvi tecnològic, d'una banda, i l'escassetat natural, de l'altre).

L'anàlisi del funcionament d'un mercat concret d'un recurs no renovable i de la determinació dels preus en el mig termini permet comparar diferents aproximacions analítiques i avaluar la seva capacitat explicativa. Aquest exercici es du a terme pel cas del petroli.

A partir d'una aproximació d'equilibri general, alguns economistes conclouen que en el sector del petroli els darrers 25 anys no ha existit poder de mercat, ja que l'OPEP no ha pogut fixar els preus en termes de la capacitat adquisitiva, que és la variable rellevant. Per això analitzen el sector del petroli a partir de la teoria de l'esgotament, com si presentés una configuració competitiva. Les fluctuacions en els preus que tenen lloc des de la dècada dels 70 no s'atribueixen la influència de l'OPEP sino a les expectatives dels agents sobre la disponibilitat futura del recurs (és a dir, sobre la seva escassetat relativa). Aquestes expectatives es generen a partir de la informació existent sobre descobriments, innovacions, pautes del consum, etc. i se suposa que influeixen en l'oferta i demanda actuals (i per tant, en els preus), i és per aquesta via que l'esquema marginalista recupera el protagonisme per explicar el comportament del sector.

Enfront d'aquesta idea, la realitat sembla desmentir que les expectatives sobre l'esgotament físic del petroli influencin les decisions de producció i consum actuals, i a través d'elles, els preus. Diferents anàlisi empíriques mostren que aquest recurs actualment no és exhaurible en sentit econòmic, pel que questionen que la teoria de l'esgotament serveixi per explicar la determinació dels preus. La no exhauribilitat del petroli s'atribueix a la diferència entre els costos marginals de producció (incloent-hi totes les fases: exploració, desenvolupament i extracció) i el seu preu, i l'existència d'aquesta desproporció és precisament el que explicaria que els augments de preus que tenen lloc durant la dècada dels 70 i les expectatives que reforcen la seva pressió a l'alça no estiguin relacionats amb una major

escassedat natural: aquesta circumstància, si de cas, s'hauria reflectit en un increment dels costos (que no va tenir lloc). Des d'aquesta perspectiva, la teoria de l'esgotament, que suposa que el preu del petroli es determina per la seva escassedat natural, només tindria validesa quan l'exhauriment físic fos imminent i el futur afectés les decisions presents (el que es reflectiria mitjançant una taxa implícita de descompte elevada i creixent), i a través d'elles, als preus i quantitats d'avui, circumstància que encara no s'ha esdevingut.

Tanmateix, aquesta crítica també mereix algunes qualificacions, doncs identifica la teoria de l'esgotament únicament amb un dels factors que la modulen, l'escassedat natural del recurs. En aquest punt convé recordar que el fenomen de l'escassedat natural té una dimensió relativa, ja que la seva importància real depèn del comportament d'altres factors que també han estat objecte d'estudi per l'anàlisi convencional. Així, quan el model simple de Hotelling s'estén amb la incorporació de diversos factors presents en el món real, l'efecte d'escassedat -associat a l'esgotament-, sense arribar a desaparèixer, pot tenir una influència negligible durant un període considerable de l'explotació del recurs, mentre en la trajectòria dels preus hi té una major influència el comportament d'aquells altres factors: el cas més clar és el del progrés tècnic, que pot comportar l'aparició de trajectòries de preus monotonament decreixents o tendencialment decreixents en forma de dents de serra. Aleshores, les dificultats per explicar la determinació dels preus a partir de la teoria de l'esgotament no es deuen tant a l'impacte negligible de l'efecte escassedat com a la disincronia entre els plantejaments amb que es construeix la teoria i els objectius a que que s'adreça, d'una banda, i l'àmbit en el que s'utilitza, de l'altra. Recordem que el referent de la teoria de l'esgotament és l'eficiència social, i quan aquesta no és assolible per diversos motius (per exemple, per l'existència d'informació incompleta, d'estructures no competitives) es manté el supòsit de la maximització dels beneficis com a guia del comportament dels agents, pel que l'anàlisi se situa en els límits estrictes de la dimensió econòmica. Però aquest plantejament, que segurament constitueix una aproximació adequada per analitzar el funcionament de la majoria mercats, es presenta més problemàtic en el cas del petroli, degut a la influència de factors externs que, especialment pel costat de l'oferta, depassen el racionalisme econòmic quantificable en unitats monetàries.

L'evolució dels preus del petroli en el mig termini també es pot explicar a partir de les aportacions basades en l'economia industrial. En aquest enfocament es prescindeix del principal factor diferencial d'un recurs no renovable, la seva escassetat natural, i es considera el sector del petroli igual que la resta d'activitats. L'èmfasi es posa en les condicions tècniques d'explotació i en l'estructura de mercat així com en els aspectes institucionals, fet que guanya importància amb el creixent protagonisme que assoleix l'OPEP a partir dels 70. L'evolució del preu del petroli en els darrers 40 anys apareix com el resultat d'una pugna entre els països hostes i les companyies explotadores per apropiar-se de la major part possible de l'excedent dels consumidors, determinant-se el preu en cada moment en funció del poder relatiu d'ambdós actors.

Durant els anys 60, quan l'explotació tenia lloc en un règim de concessió dels països hostes a les companyies multinacionals, aquests països inicien la seva estratègia d'apropiació de l'excedent mitjançant l'establiment d'impostos sobre l'explotació: la conseqüència directa d'establir un impost és augmentar els preus, disminuir la demanda i transferir part de l'excedent del sector privat (consumidors, importadors, companyies multinacionals concessionàries) als països hostes. L'altra alternativa que se'ls hi presenta als països hostes és la nacionalització de les societats estrangeres i la fixació d'un preu de monopoli. En aquest cas l'excedent total es redueix i també el que reb el sector privat (consumidors, importadors, companyies multinacionals concessionàries), però en canvi, l'excedent capturat pels països hostes és superior al que obtenien en la situació anterior. En termes de la racionalitat microeconòmica, l'existència d'un escenari més favorable als seus interessos (malgrat la pèrdua total de benestar) és el que explica el procés de cartelització, la nacionalització dels actius estrangers en el sector i la fixació d'uns preus de monopoli a partir del 1973 per part dels països de l'OPEP en uns moments en que la demanda mundial de petroli presentava un considerable dinamisme.

En les configuracions basades en el poder de mercat (com és el cas dels càrtels), la diferència entre els preus i els costos marginals no es considera una conseqüència de l'escassetat natural del recurs deguda a la no renovabilitat (com postula la teoria de l'esgotament) ni el resultat de possibles rendes diferencials, sino que respon essencialment

al control que exerceixen els productors de manera col·lusiva. Per això es recorre als models microeconòmics sobre la cartelització -amb diferents variants- per explicar l'evolució dels preus del petroli de les dues darreres dècades.

Les primeres versions es basen en el model del càrtel pur (sense distingir comportament estratègics entre els diferents membres) i les anàlisi s'adrecen a determinar el marge de maniobra del càrtel per fixar els preus i mantenir una posició dominant, el que també comporta establir les condicions que garanteixen la seva cohesió: un reduït nombre d'oferters, l'existència d'un recurs homogeni, una demanda inelàstica, un nombre de compradors elevat i l'homogeneització dels interessos entre els diferents membres. L'existència d'un entorn consistent amb aquests requisits és el que explicaria l'estabilitat dels preus del petroli en el període 1973-78 en uns moments de manteniment de la demanda. Tanmateix, una de les limitacions de la teoria "pura" del càrtel aplicada al mercat del petroli és que no considera les interaccions que tenen lloc en el si de l'OPEP i que poden influir de manera decisiva en el resultat final. Per suplir aquesta carència s'han incorporat models d'oligopoli amb un productor dominant, en la línia de Von Stackelberg. En aquests models se suposa que tots els productors, llevat el dominant, es comporten de manera competitiva, i així també s'eliminen les complicacions inherents al comportament cooperatiu.

Aquest model es completa amb una versió en la que s'estableix una ulterior diferenciació entre els productors. D'una banda, el "nucli" de l'OPEP, format pels països amb una baixa capacitat d'absorció. D'altra part, la resta de l'OPEP i els productors no-OPEP, per reflectir la creixent importància que aquests països tenen a partir de 1979 (mercès a l'existència d'uns preus internacionals del cru suficientment remuneradors). En aquest context, el desplaçament cap a la dreta de la corba d'oferta dels productors externs a l'OPEP com a conseqüència dels preus vigents des del 1979 va comprimir progressivament la demanda residual i a l'hora va deprimir el preu "òptim" del càrtel (entès com el que maximitza els beneficis), pel que davant d'un comportament estrictament maximitzador la pèrdua de quota de mercat de l'OPEP que té lloc en la primera meitat dels 80 era inevitable.

La principal limitació de la darrera generació de models basats en el poder de mercat és que perquè es pugui assolir el preu o el pla de producció -que indirectament també

determina el preu- que preveuen els productors dominants, aquests han de conèixer l'oferta dels productors marginals i la demanda de petroli, que és el que permet, per diferència, estimar la demanda residual, que és la variable clau pels productors dominants. El problema és que en la pràctica, aquestes funcions són difícils de determinar, ja que no tan sols depenen del preu del petroli, com suposa la teoria. La producció efectiva del grup marginal està determinada per una capacitat que és el resultat de descobriments i desenvolupaments passats, i la producció corrent deguda a una capacitat creada en el passat no és gaire sensible a variacions en els preus, àdhuc si aquestes fluctuacions són fortes. I una situació semblant té lloc pel costat de la demanda que depèn d'una diversitat de factors que van des del creixement econòmic fins a l'estructura impositiva de cada país, sense oblidar que el petroli és una mercaderia estratègica, pel que el seu consum també està mediatitzat per les polítiques de conservació i substitució entre recursos, que depassen els criteris de valoració "òptima" a partir dels preus.

Com a conseqüència de tot això, els productors del nucli es poden trobar amb un augment considerable de la producció del grup marginal deguda a causes exògenes, i si aquesta expansió coincideix amb la presència de factors esmorteïdors pel costat de la demanda, la demanda residual adreçada a ells serà petita, com succeí en el període 1981-87. En sentit contrari, una disminució de la producció del grup marginal (com s'esdevingué el 1990), l'acumulació d'existències (1979-80) i l'augment de la demanda deguda al creixement econòmic (1972-73), poden fer que la demanda residual sigui gran i excedeixi la capacitat de producció del nucli. Degut a la correlació imperfecta entre preu i demanda residual, la maximització d'ingressos que postula la teoria (i que segurament voldrien els productors del nucli) no és del tot creïble. Cal conformar-se amb un "second best": assolir uns resultats millors que els que s'obtidrien en una situació competitiva, però que difícilment seràn "òptims". D'altra banda, els desenvolupaments de l'oferta i la demanda que només estan influïts pels preus poden conduir, paradoxalment, a excessos d'oferta i de demanda si aquests desenvolupaments se sumen a factors externs que actuen en la mateixa direcció, accentuant-se les fluctuacions. En definitiva, factors de tot tipus (geofísics, polítics, econòmics) que afecten també l'oferta i la demanda estan subjectes a canvis que són

independents dels preus establerts pels països del nucli, i això, més que el comportament col·lusiú d'aquest grup de productors, és el que explicaria les diferents "crisi" en el mercat del petroli els darrers 25 anys.

Les aproximacions neoricardianes també accepten que són les formes oligopolístiques i no les competitives les que constitueixen la representació més adequada per explicar el funcionament del mercat del petroli. Però en aquest cas la configuració oligopòlica adopta unes característiques especials, i reb un tractament diferent del que tenia en les aproximacions basades en l'economia industrial convencional. El mercat del petroli es contempla com un oligopoli trilateral en el que els actors que intervenen són els països productors, les empreses multinacionals i els països consumidors i es consideren tant les relacions entre els diversos grups com les relacions que s'estableixen dintre de cada grup entre els diferents agents. Un aspecte important són les possibles situacions d'oligopoli intern. Per exemple, si dins d'un grup, uns pocs agents -pel poder que exerceixen en el si del grup- tenen capacitat d'influir directament en el resultat del mercat, mentre la resta només ho poden fer si actuen de manera conjunta. Així, el resultat final és una conseqüència de la interacció entre els diferents grups però està mediatitzat per la relació de poder dins de cada grup.

En aquest enfocament, la grandària de les barreres de entrada, d'una banda, i el grau de control oligopolístic del mercat pels diferents actors i les seves estratègies davant de circumstàncies concretes, per l'altra, és el que explica l'excés del preu sobre el preu mínim (preu de competència perfecta a llarg termini). A partir d'aquesta idea es consideren diversos escenaris a curt termini. L'escenari de crisi es caracteritza per una acusada reducció de la producció degut a la conjuminació de factors de tipus diversos (polítics, ecològics). En sentit contrari, l'escenari del col·lapse tindria lloc com a conseqüència un enfonsament del mercat a causa de l'excés de producció. Per la seva part, l'escenari d'estabilitat s'associa a un creixement econòmic moderat en els països desenvolupats i a un augment gradual de l'oferta per part dels nous productors de cru. En aquest escenari Aràbia juga un paper fonamental pel domini que exerceix en el mercat del petroli (per la grandària de les reserves i els baixos costos de producció), i és a partir d'aquesta situació que està en condicions

d'imposar les seves preferències: uns preus moderats que desincentivin el desenvolupament de recursos substitutius i l'explotació intensiva dels dipòsits de cost elevat.

Degut al lideratge que Aràbia exerceix en el mercat del petroli, un cop definida la seva estratègia és fàcil que aquesta s'interpreti com a versemblant per a la resta d'actors. El poder d'Aràbia entre els diferents actors que intervenen en el mercat del petroli li permet dissenyar una estratègia que satisfà els seus interessos i que a l'hora és compatible amb els interessos dels altres agents, al garantir un creixement sostingut en un marc d'estabilitat. I aquesta sintonia d'interessos és el que augmenta la probabilitat de que aquest sigui l'escenari que s'esdevingui. Resulta il·lustratiu que -amb l'excepció puntual del 1990-, aquesta hagi estat la tendència del mercat des de la guerra de preus iniciada per Aràbia el 1986.

L'escenari que s'imposi a llarg termini depèn de les pautes que hagi seguit el mercat a curt termini. Descartat l'escenari de crisi, l'escenari del col·lapse derivaria en una configuració competitiva del sector. L'escenari d'estabilitat, en canvi, permet als principals països productors mantenir la participació en el mercat mundial del cru, i a les empreses multinacionals consolidar l'hegemonia en els productes derivats. Aquesta configuració també és acceptable pel principal consumidor, els Estats Units, per dos motius. D'una banda, perquè és el país que acull un major nombre de grans empreses, així com un important productor, pel que al si dels Estats Units són constants les pressions per assolir uns preus elevats i estables. D'altra part, al disposar d'una producció interna de petroli considerable, els Estats Units gaudeixen d'un avantatge en relació als principals competidors internacionals en el sector manufacturer que és major quan més elevats són els preus del cru. Amb l'enfocament de l'oligopoli trilateral, aquesta coincidència d'interessos entre els agents amb més poder dins de cada grup és el que explicaria l'estabilitat en l'evolució del mercat del petroli amb un creixement molt moderat dels preus.

L'aproximació neoricardiana constitueix un pas endavant per dotar l'anàlisi d'una dimensió més ampla, al introduir de manera explícita els diferents grups d'actors que intervenen en el mercat del petroli així com les seves preferències. Tanmateix, aquesta anàlisi té una limitació, i és que expressa les preferències exclusivament en forma d'objectius econòmics. L'anàlisi de l'evolució del mercat del petroli des dels anys 60 evidencia la interdependència

-de vegades visible, de vegades soterrada, però sempre latent- entre els factors econòmics i polítics en el seu funcionament (i per tant, en la determinació dels preus), pel que els enfocaments que consideren únicament els factors econòmics deixen de banda un aspecte fonamental de la realitat.

Per suplir aquesta limitació és necessari introduir explícitament els elements polítics en l'anàlisi, així com les interrelacions entre els factors polítics i econòmics per veure com afecten la formació dels preus. La influència dels factors polítics ve donada per les decisions polítiques a través de les quals els agents expressen les seves preferències en sentit ampli, i que es poden diferenciar de les decisions substancialment racionals en el sentit de Simon, que són les que es consideren en els altres enfocaments. Aquestes decisions responen a tres categories: les que modifiquen els drets de propietat (per exemple, la nacionalització de les reserves), les que es deriven de la incertesa i estan associades al desconeixement de les possibles situacions futures (per exemple, les reaccions dels altres actors) i les que responen a objectius no monetaris (cas de l'estabilitat dels governs).

Les decisions polítiques que s'inclouen en aquestes tres categories afecten continuament el mercat del petroli, ja que de tots els agents només per a les empreses multinacionals i els intermediaris i/o especuladors prima el comportament racional en sentit econòmic, però com aquests agents des de fa ja alguns anys només controlen una petita part de la producció, els models que tan sols es basen en la racionalitat econòmica són insuficients per explicar el funcionament del mercat. Així, si els productors -a qui s'atorga el major poder de mercat- només atenguessin a aquesta racionalitat i actuessin amb criteris d'eficiència, tots els augments en la capacitat tindrien lloc en l'Orient Mitjà (i en concret, als països del Golf, que constitueixen el nucli de l'OPEP), on es troben les reserves de més baix cost, que són les que determinen el nivell inferior del preu d'equilibri dinàmic. I com els costos de desenvolupar aquestes reserves són estables i les reserves provades bastant elevades hom esperaria un manteniment dels preus en el mig termini.

Tanmateix, en el mercat del petroli no primen els criteris d'eficiència intertemporal, ja que per motius polítics els països del nucli de l'OPEP no desenvolupen íntegrament les seves reserves. L'objectiu d'aquests països és acotar els límits dintre dels quals poden expressar

les preferències polítiques i per això cal definir una estratègia que no provoqui reaccions de conseqüències imprevisibles en el mercat (en el sentit de conduir-lo fora d'aquests límits). En termes econòmics, els productors del nucli no estan interessats en que el preu dinàmic assolixi el nivell màxim, perquè això comporta acceptar que tots els desenvolupaments de capacitat corresponguin als productors marginals, mentre la seva participació en el mercat experimenta un retrocés continuat. En sentit invers, tampoc optaran pel preu mínim, perquè els seus beneficis es reduïrien als estrictament normals, ja que s'eliminen totes les rendes diferencials. Entre aquests dos límits existeix un ampli ventall de possibilitats. En aquest sentit, el període 1973-86 constitueix una fase d'adaptació de l'OPEP -i especialment dels productors del nucli- a un nou context caracteritzat per un major control directe de les reserves. I les decisions de la pròpia OPEP basades en la racionalitat procedimental van ser les que modularen el seu procés d'aprenentatge. En aquell període els preus van fluctuar abastament, però a partir de 1986 i amb l'excepció puntual del 1990 els preus han mantingut una estabilitat. Això sembla suggerir que després del procés d'aprenentatge sobre les oscil·lacions dut a terme per l'OPEP des de començament dels 70, els límits als moviments de preus apareixen actualment bastant definits. I això pot ser indicatiu que en el futur l'expressió de les preferències polítiques per part dels països del nucli de l'OPEP no conduïran a les brusques fluctuacions de les dues darreres dècades.

L'anàlisi que hem dut a terme sobre el comportament del mercat del petroli ha permès identificar els principals factors en la determinació dels preus a mig termini. En aquest sentit, una primera conclusió és que la configuració de l'oferta influeix de manera directa en els resultats. Tanmateix, les diferències apareixen al avaluar de quina manera es manifesta aquesta influència. Així, mentre els defensors de la teoria de l'esgotament mantenen la validesa de l'aproximació marginalista en un context competitiu, la resta d'aproximacions conclouen que durant els darrers 25 anys el poder de mercat exercit pels productors ha estat decisiu, bé que de manera desigual al llarg del temps. En el cas del petroli aquest poder és el resultat de la correlació de forces entre els diferents actors (països hostes, companyies explotadores, països consumidors) que intervenen en el mercat, i per tant,

està subjecte a canvis al llarg del temps. En d'altres recursos aquesta correlació és diferent, pel que també ho serà el funcionament del mercat i l'evolució dels preus. Per això entenem que en l'àmbit dels recursos no renovables les aproximacions basades en l'estructura del mercat -que reflecteixen precisament la correlació de forces a que abans ens hem referit- són les més adequades per explicar la determinació dels preus en el mig termini, llevat aquells casos en que l'escassetat física sigui imminent i tingui efectes econòmics. La identificació d'aquesta eventualitat requeriria una anàlisi individualitzada pels diferents recursos com la que aquí s'ha dut a terme en el cas del petroli, pel que tota generalització podria conduir a resultats errònis. Tanmateix, l'evidència disponible sembla indicar que actualment, aquella eventualitat, per la majoria de recursos, més aviat tindria un caràcter excepcional.